

PROGRAMMA

IN FUNERE

VIRI

NOBILISSIMI, AMPLISSIMI, PRUDENTISSIMI, CONSULTISSIMIQUE,

DOMINI

GEORGGII

HELD,

J. U. L.

REIPUBLICÆQUE HAMBURGENSIS
SENATORIS PRIMI, ET PROTO SCHOLARCHÆ
OPTIME MERITI,

QUOD IPSI DUCETUR D. II. OCTOBRIS

AD MONUMENTUM IN ÆDES. PETRI,
SCRIPTUM

A
GEORGIO ELIEZER EDZARDO,
GR. L. ET HISTOR. PROF. P. ET HOC ANNO
GYMNASII RECTORE.

HAMBURGI,

TYPIS CONRADI NEUMANNI, SENATUS ET GYMNASII
TYPOGRAPHI.

Mortem cum vita com-

mutavit, (præcurrit ealamus mentem,) Vi-
tam inquam cum morte commutavit, Vi-
Nobilissimus, Amplissimus, Prudentissimus,
Consultissimusq; DN. GEORGIUS
HELD, J. U. L. dignissimus, Reipubli-
cæque Hambürgensis Senator primus, &
ProtoScholarcha optime meritus. E vivis enim excessit proxime præ-
terita hebdomade, & non tantum moestissimæ VIDUÆ suæ, incli-
tæque Familiæ, verum etiam Illustri, cujus præfulgidum membrum
erat, Collegio, patriæ quoque huic, & universo denique mundo, cu-
jus incolas DEUS per hanc vitam nos esse voluit, in perpetuum va-
ledixit. Mortem tamen cum vita commutavit; indulgeatur modo
suus calamo cursus, liceatque chartis consignare verba, quæ veritas
expressit, & mentem quoque non in vitam rapiunt in assensum. Quis
enim vita humana aliud quam mors est? cum in ipsa vita moriamur
quotidie, & singulis horis ad mortem propius accedamus; & quid
mori in CHRISTO aliud est quam vivere? cum per beatam mortem
ad perennem & nullis unquam seculis terminandam vitam penetre-
mus. Quare qui in CHRISTO moritur, non vitam cum morte, sed
mortem cum vita, si rem ex æquo æstimare velimus, verissime com-
mutat. Ultimus ille inter Apostolos ordine, sed primus sanctissimi
præconii fructibus Paulus, vitam hanc ejusque ob peccati Originalis
etiam in seipso utut renato residui miserias contemplans, solvebatur
in gemitum, (1) *Quis me liberabit a corpore mortis hujus?* atque adeo vi-
tam hanc, quam in mortali & peccatis obnoxio corpore gerebat,
non alio quam mortis loco censebat. Cum vero mortem animo vol-
veret, plenus lætitiæ exclamabat, (2) *Mihi vero vivere est CHRISTUS,*
et mori lucrum; cum tripudio confestim emigraturus, nisi summus Im-
perator, sine cujus jussu nulli de statione decedere licet, eum Ecclesiæ
bono diutius in hac mortalitate commorari voluisset. Non autem lu-
cro foret mori, nisi deterioris cum meliori commutatio fieret, & in
morte veri demum nominis vitam consequeremur. • Μηδεις θανασιου
(inquit prudentissimus ille, dummodo nervus prudentiæ, Redemptio-
ris Cognitio, non defuisset, (3) Xenophon,) *ὅτι οἱ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀγέστοι-
τες θεῶν οὐκ ἐτελεύτησαν, τοῦτο μὲν γὰρ ἡ φύσις.* Nemo miretur, quod plerique
horum Clarissimorum Virorum, tametsi Diis placuerint, tamen mortui sint;
hoc enim naturæ est. tribuendum. At nos multo majori jure dixerimus;
Nemo miretur, quod pii, tametsi DEO placeant, tamen moriantur; hoc enim
gratia

(1) Rom. VII, 24.

(2) Phil. I, 21.

(3) Libr. de venatione in princ. p. m. 767.

gratulandi vita est, mortem, quæ poena peccati est, illis in aditum ad
 æternam vitam convertentis. Quæ cum ita hæc habeant, certissimum
 quidem est, & ab omni dubitatione quam longissime remotum, pie
 defunctum **SENATOREM** nostrum, si quidem ex cælo, cui jam in-
 serius est, nobiscum colloquendi facultas esset, non attonitos ani-
 mos, non frontem moestam, non oculos lacryman-tes, non rupta sin-
 gultibus verba, sed gratulationem flagitaturum, quod beato excessu,
 vel transitu potius ad veram, æternam, tranquillam, nulla senecta fa-
 tiscentem, nihilque ad versi secum ferentem vitam pervenerit. Abun-
 de tamen est, cur non modo moestissima **VIDUA** & Amplissima Fa-
 milia lugeat, quæ Maritum, Patrem, Socerum, & Avum denique Pi-
 entissimum amisit, sed & cur lugeat Patria, jacturam faciens. Viri, a
 quo per tot annos in eam profecta sunt omnia, quæ a **SENATORE**,
 id est Patriæ Patre expectari poterant. Abunde est, cur & nos lugea-
 mus, quibus ereptus est literarum bonarum artiumque in hac Urbe
 Patronus, qui auctoritate publica omnique nisu in eam semper incu-
 buit operam, ne quid detrimenti caperet res literaria, sed sub tutela
 Supremi Numinis, inconcussa confisteret & floureret. Cumque non
 unum tantum atque alterum annum curam Gymnasii nostri Scholæque
 publicæ gesserit, sed multos omnino, adeo ut etiam Proto-Scholarchæ
 partes per annos plusculos sustinuerit, ex quo primi **SENATORIS**
 fastigium attigit, nihil æquius nunc est, quam ut in publico hoc luctu
 pullatæ etiam compareant literæ, & suis quoque partibus fungantur:
 cumque aliam referre gratiam Proto-Scholarchæ optime merito ne-
 queant, vitam saltem in tabulas referant, memoriæque posteritatis
 commendent.

Exorsus autem fragilem hanc & mortalem vitam est, lucemque
 primam aspexit Anno superioris seculi quadragesimo quarto d. 28. Dec.
 Parentibus natus piis pariter atque integerrimis. Patrem enim habuit
HERMANNUM HELD, Mercatorem hujus Civitatis floren-
 tissimum, Virum optimæ famæ & honestissimi Nominis, de æde D.
 Nicolai, cujus Juratus fuit, deque variis aliis officiis Civilibus optime
 meritum; matrem vero **MARGARETAM STAMPELIAM**,
 cui nihil itidem ad laudem Matronæ Consummatæ Virtutis defuit.
 Qui cum rectissime animo secum reputarent, non esse eam, quam hic
 degimus, solam illam atque præcipuam vitam, ad quam nascimur,
 sed sublimiorem multo & æternam duraturam, imo nasci nos in pec-
 cati mortuos, nec posse quenquam ob congenitam naturæ labem
 nisi per supernaturalia media divinitus constituta ad vitam spiritualem
 atque æternam eniti, pie prospexerunt, ut natus ex se recens filiolus
 salutari aquæ lavacro ad illam citius regeneraretur. Notam quoque
 beatificæ initiationis hujus ei esse voluerunt optimi Ominis **GEOR-**
GII nomen; quippe quod, Divo Apostolo interprete, iis qui in Ec-
 clesiæ

que ad Jurisprudentiam simul applicuit, postremis præcipue quos
 in Patria egit annis, ut præcognita quædam ejus, quasi viaticum
 quoddam, secum in Academias transferret, instructorque ad su-
 periora illa quæ ibi tractantur studia accederet. Contulit autem se
 A. MDCLXVI. primo vere in Academiam Juliam, quæ Helmsta-
 dii est, collectus celebritate Nominis Doctissimorum in illa Juris
 Professorum, WERNER, EICHELII, atque GLASERI, apud
 quos hæsit per integrum quadriennium & amplius, quam rectissi-
 me arbitratus, solidæ eruditioni non minus vagam docendi discen-
 dique methodum obstare, quam crebra remedium mutatio sani-
 tati impedimento est. Postquam vero sub his Doctoribus eam si-
 bi in Jure utroque eruditionem comparasset, quæ nihil ultra posce-
 re videbatur, quam ut exercitio & experientia firmaretur, disce-
 dens A. MDCLXX. Helmstadio, cum varias adhuc Academias alias
 & Celebriores Germaniæ Urbes in transcurso salutasset, atque in
 Doctissimorum cujusque loci Virorum notitiam penetrasset, Spiram
 Nemetum concessit, quæ a multo jam tempore e Gloriosissimi Im-
 peratoris Caroli V. sententia & Ordinum Imperii consensu sedes fue-
 rat supremi illius Germaniæ Judicii, quod Camera Imperialis no-
 men gerit, commoratusque in ea per annum spatium est, ut artem
 quam sibi in scientiarum officinis acquisiverat exerceret, styloque
 simul magis assuefieret in summo illo juris justæque Tribunali re-
 cepto. Tum vero nihil sibi restare ratus est, quam ut Germaniam
 reliquam & exteras terras alias inviseret, atque aliarum nationum mo-
 res atque instituta inspiceret, quod ex vero statueret, non aliunde
 magis acui prudentiam atque augeri, quam ex peregrinatione
 & multorum hominum conversatione. Quapropter relicta
 A. MDCLXXI. Spira, per Inferiorem Palatinatum, Sæviam & Al-
 satiam, perque interiores Helvetios in Galliam abiit, cujus nobilio-
 ra loca cum illustrasset, substitit Aureliani A. MDCLXXII. ut linguam
 Gentis istius sibi familiorem redderet. Atque ut domum redire
 publico quoque testimonio probaret, bene a se collocatum tempus
 fuisse, quo apud exteros se tenuerat, ambiit honeste in eadem Aca-
 demia Licentiæ quos vocant honores, obtinuitque facillime, post-
 quam ejusdem anni mense Junio publice pro illorum impetratione
 de Stipulatione cum laude disputasset, & alia quoque legitima ex-
 perimenta eruditionis suæ Promotoribus dedisset. Ornatus hono-
 ribus hisce in Belgium commigravit, patriæ ut fieret propior, cui
 salvus tandem & incolumis Novembri mense post septennii peregri-
 nationem fuit redditus. Ex eo autem tempore nihil allaboravit
 magis, quam ut Juris scientiam illam, quam multorum annorum
 usu sibi comparaverat, in Patriæ emolumentum converteret, atque

6
dum privatam agebat vitam, saltem illis prodesset, qui causis in foro agendis tuendisque operam suam efflagitarent. Quod quidem per aliquot annos eo fecit cum successu, ut abunde animi sui dotes explicaverit, atque hinc A. MDCLXXX. ad iura publice dicenda inter Assessores Judicii inferioris fuerit cooptatus, in quo munere talem se praestitit, ut non modo eruditionis suae, verum etiam iustitiae atque candoris luculenta dederit documenta indies plura, & Procerum quoque favorem atque benevolentiam promeruerit. A. MDCLXXVII. animum ad rem uxoriam applicuit, atque conubiali vinculo d. 8. Julii sibi junxit Matronam sui sexus Virtutibus decoratissimam **GESAM RADEMANNIAM**, quam obiens A. MDCLXXV. d. 21. Octobr. viduam reliquerat Vir dum viveret Excellentissimus Experientissimusque Dn. **MARTINUS FOGELIUS**, Philos. & Medic. Doctor celeberrimus, summus Philosophus, & in Gymnasio nostro Logicae atque Metaphysicae Professor meritissimus, praematura quidem morte rebus humanis exemptus, superstes autem in doctissimis quae publici juris fecit scriptis, inque filio unico, paternae Virtutis atque eruditionis haerede, Nobilissimo Consultissimoque Dn. **CAROLO JOHANNE FOGELIO**, J. U. L. dignissimo, qui patrium quoque Nomen haecenus conservat in terna sobole foemina, quae ipsi superest e matrimonio gemino, quorum prius cum lectissima Virgine **ELISABETA**, Viri Consultissimi Dn. **HERMANNI LANGEBECKII**, J. U. L. celeberrimi filia natu minima contraxerat, posterius vero adhucdum sanctum atque inviolabile servat cum suavissima nunc thori locia & singularis Virtutis atque exempli foemina **CATHARINA AGNETA**, **ADOLPHI MOLLERI** Mercatoris quondam apud nos florentissimi filia, nepte autem Viri Nobilissimi, Amplissimi & Prudentissimi **DNI JOHANNIS KOCH SENATORIS** quondam in hac nostra Republica Primi & Proto-Scholarchae optime meriti ante hoc sexennium pie defuncti, quae quinquies ipsum Parentem fecit, filii quidem unius & quatuor filiarum, e quibus duae solae superant, cum e priori conjugio binam jam prolem, foemininam alteram, eamque superstitem, alteram vero masculinam, sed fatris functam, sustulisset. Vixit **NOSTER** cum carissima Coniuge sua per annos triginta & novem concorditer, dilexitque illam intime, quod & ipsum in oculis gestaret, & res domesticas curaret solcite, & novem insuper ei dedisset liberos, filios sex, & tres filias,

7

filias, e quibus tamen duo tantum supersunt filii, quorum alter natu maximus **HERMANNUS NICOLAUS** ter quoque illum fecit Avum e Coniuge sua Ornatissima **URSULA B. ANDREÆ DATE**, Mercatoris antehac apud nos Primarii & Quindecimviri filia; alter vero, qui natu minimus est, **JOHANNES JACOBUS**, apud Anglos nunc degit Londini, & mercaturæ vacat, cui a Parentibus una cum fratre natu maiore jam a puero fuit destinatus. Servet Deus atque soletur mœstissimam **VIDUAM**, ex obitu desideratissimi Mariti sui gravissime nunc concussam; servet atque soletur Privignum Consultissimum cum Coniuge lectissima & Pignoribus Carissimis; servet atque soletur Filios florentissimos, Nurum amantissimam, Nepotem neptesque dulcissimas, Sorores conjunctissimas, & omnes denique, qui Amplissimam hanc Familiam cognatione aut affinitate tangunt; obliget ipsa manu sua quod infixit vulnus, erigat illos verticordia vi verbi sui, perfundat cumulatis gaudiis, & omnem denique animæ atque Corporis felicitatem clementer largiatur. Sed redeundum ad **B. SENATOREM** est. Præclarum ille (ut diximus) nomen sibi hactenus acquisiverat tum causis agendis tum sententiis in inferiori Iudicio ferendis, atque hinc non minus æquitati consonum, quam saluti Patriæ conducibile judicant Patriæ Proceres, ut prima quaque occasione ad gubernacula Reipublicæ una admoventur. Itaque cum Senatoria vacaret dignitas, evedto in Consulē Viro Magnifico **Dn. JOH. DITERICO SCHAEF-HAUSEN**, Jcto summo, *ὁ βίβ' ἐν ἀγίοις*, ipse inter tres Candidatos fuit nominatus, e quibus sorte deligeretur, qui Amplissimi muneris hujus provinciam deinceps sustineret. Ac fors quidem **A. DCXC. d. 29. Jul.** feliciter cecidit **NOSTRO**, qui & magna semper cum laude functus hoc officio fuit, ac tanto gravior acceptiorque singulis fuit, qui vel juris audiendi aut consilii rogandi ergo ipsum adierunt, vel alia ex causa ad ipsius colloquium admitti desiderarunt, quanto longius a præcipitata ira & omni animi impotentia abfuit. Nihil enim immoderatum in ejus moribus unquam observavimus, nihil in animo ejus incitatum nimis, sed placida in ipso erant omnia atque tranquilla. Quæ certe non postrema virtus est in Viro ad Reipublicæ clavum sedente; quandoquidem e vehementia nimia accidere, quam facillime potest, ut ipsa etiam saluberrima consilia contrarium sortiantur eventum, & justitiæ Leges non raro violentur ab illis ipsis, qui alias acerrimi illius sunt Vindices, atque ad tartam tectam illam

con-

conservandam sancto & laudabili proposito feruntur. Virtutes alias B. SENATORIS nostri hic commemorare super sedemus, cum neminem lateant, & instituti quoque nostri non sit, laudum illius atque meritorum praecones agere, sed memoriam conservare, atque vitae cursum breviter pertexere. Id vero tacendum non est, inter varia illa officia, quae Senatoriam sequuntur dignitatem, quaeque alia ex aliis ei fuere imposita, commissam quoque ex recepto more ad sexennium ei fuisse Praefecturam Ritzebüttelensem Annis MDCXCIV. usque MDCC, eamque ita ab illo fuisse administratam, ut discedens inde prolixum sui desiderium reliquerit apud omnes, qui Praefecturae isti sub sunt. Iterum quoque hic commemorandum, cum ex singulari DEI benevolentia vitam eousque produxisset, ut Senatorii Ordinis tandem evaserit Primus, atque Praefes Amplissimi Collegii Scholarchatum, quibus omnibus & singulis debemus, quod & studia apud nos florent, & iis, qui illa tractant, suum pretium stet inconcussum intemeratumque. Utinam igitur Optimo hoc SENATORE, tot Virtutibus fulgente, tot officiis bene merito, & literariae quoque rei, Promotore summo, diutius frui nobis licuisset. Sed praevaluerunt vota ipsius nostris. Vixit quidem semper ita, ut moriendum sibi esse diligentius meditaretur, & mentem haberet etiam inter terrenas curas in caelestia defixam; ex quo aetate ingravescens aetas vires quoque paulatim ei absumere, & animi vigorem imminuere coepit, ita protinus omne longioris aevi desiderium exiit, ut cum Apostolo in votis unice haberet, dissolvi mortalis corporis vinculis, si summo vitae Arbitro ita esset collibitum, & SERVATORI suo CHRISTO conjungi. Aegre se habere atque virium defectionem pati sensit ante semelstre tempus, adhibita tamen Medicorum solerti cura in tantum suffulta natura fuit, ut per aetatem hanc elapsam officii partibus defungi adhuc potuerit. Sed quo minus constans fuerit valetudo, grandior aetas effecit. Quatuor ante beatam analytin diebus, cum duabus hebdomadibus ante sacro epulo Corporis & Sanguinis Dominici in publica Synaxi animam instruxisset, nova subsequuta fuit virium prostratio, eaque tanta vehementia irruit, ut nulla Medicorum arte averti amplius potuerit. Coepit ergo lethaliter decumbere, vel vitaliter potius, (quo significantissimo vocabulo Fredericus Myconius datus ad Megalandrum Lutherum literis utebatur, cum tantam vim morbi in se irruere animadvertisset, ut nulla vitae diutius conservandae spes humana superesset,) atque lentis passibus ad mortem processit, per eamque ad veram illam, aeternam, atque omnis boni affluentissimam vitam penetravit, qua die 25. Sept. hora nona vespertina inter religiosissimas circumstantium preces potitus est, cum annos septuaginta & unum cum mensibus circiter novem in mortali hac vita confecisset.

Quae Euripides, * *τίς δ' οἶδεν, εἰ τὸ ζῆν μὲν ἐστὶ κατὰ θεῶν, τὸ κατὰ θεῶν δὲ ζῆν;* *Quis novit, utrum vivere quidem sit mori, mori autem vivere?* Utrumque novimus qui Christiani sumus. Amplissimus vero SENATOR noster non noverat modo, verum expertus nunc etiam est. Expertus inquam est, quod vivere sit mori, ut ut eminentem Venerandae Cantiae gradum fuerit, assequutus. Expertus quoque est, quod mori sit vivere, dum per mortem, tanquam per januam, in sempiternam vitam penetravit. Funeris solemnia hodie celebrabuntur, quae ut Magnificus Reipublicae hujus SENATUS, Venerandum PRESBYTERIUM, ceterique cujusvis loci atque dignitatis Viri plurimum honorandi, eo qui Beati SENATORIS virtutibus & meritis debetur, id est frequentissimo comitatu prosequantur, observanter officioseque rogamus. P. P. d. 2. Octobr. A. MDCCXVI.

* Humana inquam. Nam Lutherus piensissimis Myconii literis, & impertemito ejus contra instantem mortem animo tantopere est delectatus, ut ardentissimis precibus veneraretur Deum, ne Myconius se vivo moreretur. Quod etiam evenit. Cum enim reddita esset Myconio responsoria Lutheri Epistola, (quae in regra existat Tom. VII. Jen. Germ. fol. 392. 393.) praeter omnem expectationem convalescit, nec nisi sex integris annis & aliquot mensibus elapsis obiit, & quidem quadragesimo nono post Lutheri excessum die.

* Apud Platonem in Gorgia, & apud Diogenem Laertium L. IX. in Pyrrho.

